

VIZE A VÝVOJ PROGRAMOVÉHO ZAMĚŘENÍ

Původní záměr zakladatelů galerie (muzea umění) měl tradiční ambice. Chtěli vytvořit sbírkotvorný vzdělávací ústav ve městě, kde dosud chyběl a brzy dovést jeho činnost na úroveň profesionální kvality. Viděli **muzeum především jako živé atraktivní místo vzdělávání a zážitků, které patří ve vzdělané společnosti mezi hlavní reprezentační prvky města**¹. V původní vizi dokonce nedominovaly ani žádné speciální oblasti umění, například k fotografii se zakladatelé stavěli opatrně, neboť měli pocit, že mimo velká kulturní centra nepatří k příliš uznávaným oborům umění a není proto vhodné na ní začít stavět respekt veřejnosti k tvůrčím hodnotám. Od počátku se však v programu výstav, přednášek ad. aktivit vyskytoval zájem o vztah umění k obecným hodnotám života prostřednictvím výběru témat sociálních, ekologických a duchovních.

Idea „umění ne pro umění, ale pro život“ vedla postupně k zaměření na užitou tvorbu většímu, než bylo zvykem v dalších českých ústavech. Benešovská Galerie výtvarného umění (předchozí název MUD) vycházela ze známého předpokladu, že užitá tvorba od architektury po různé druhy designu má zásadní vliv na harmonizaci domácího, veřejného i pracovního prostředí.

Ve sbírkotvorné činnosti začal proto postupně dominovat grafický design a z široké oblasti produktového designu byly pro akvizici zvýrazněny zejména audiovizuální technika spjatá s uměleckou tvorbou, domácí tuzemská elektronika a sedací nábytek. Dvě velké výstavy osobností české fotografie v polovině 90. let ověřily zájem benešovské veřejnosti o toto médium, což vedlo také ke zvýraznění fotografie v akviziční činnosti. Malba a plastika byly naopak pro své vysoké ceny málo dostupné.

Akviziční dominanty pro volnou tvorbu a design přitom příliš neovlivnily samotný výstavní program, který zůstal univerzální. Jeho dramaturgie ale vedla ke stále většímu odpoutávání pozornosti k umění samotnému a směřovala k naučnému užití jeho obsahu.

V české vzdělanosti objevily sociologické analýzy problematická místa – jde o vyšší typy inteligence (intrapersonální, interpersonální, přírodovědnou a duchovní) a o náročnější typ čtenářské i vizuální gramotnosti. Znamená to, že mnozí lidé nedokážou vnímat sdělení jinak než prvoplánově, neumí „číst“ symbolickou rovinu a do své interpretace textového i obrazového sdělení nezapojují dostatečně přírodní a sociální souvislosti. To velmi omezuje schopnost vnímání vlastních vztahů ke světu i tvořivost – jedněch ze základních předpokladů konkurenceschopnosti. Muzea umění jsou ideálními praktickými kabinety pro školy i starší věkové skupiny při jejich snaze o zvyšování komunikační gramotnosti a posilování náročnějších typů inteligence.

Během prvního desetiletí činnosti v úzkém kontaktu s prostředím Benešovska a v reakci na celkový společenský vývoj v Čechách i ve světě postupně vykrystalizovala jasná vize dalšího směřování instituce, která pak byla v dalším období naplňována. Lze ji vyjádřit následovně:

Umění samo o sobě dokáže v lidech, kteří s ním přicházejí častěji do styku, podněcovat tvořivost a tříbit vnímavost – osobnostní předpoklady užitečné pro vyšší kvalitu každodenního (mimouměleckého) života. To by ale samo o sobě nemělo stačit.

Zabývat se jen (nebo především) samotným uměním dokáže při troše schopností a snahy na velmi dobré úrovni hodně institucí. Není to však v dnešní době tak přínosné, jak by společenský vývoj vyžadoval. Je proto mnohem užitečnější nestavět do středu pozornosti umění samotné, ale aktuální společenskou problematiku, na níž umění většinou reaguje a používat tvorbu „jen“ jako prostředek ve vzdělávacím procesu. Nejaktuálnější společenské problémy lze rozdělit tematicky do tří skupin:

- vztah člověka a prostředí, zejména přírodního
- vztah člověka a společnosti, zejména kulturně odlišné
- vztah člověka k jeho duchovnímu rozměru

Problematika třetího tématu není na rozdíl od prvních dvou ve vzdělávacím procesu dnes dostatečně rozpracována. Poté, co v českém prostředí ustoupila z více příčin do pozadí nabídka tradičních křesťanských duchovních aktivit, veřejnost tápe, případně se nezasvěceně domnívá, že duchovní život člověka je přežitkem, který nemá v epoše vědy a rozvoje technologií své opodstatnění. Tento poměrně rozšířený předpoklad souvisí mj. s nevyrovnanou vzdělaností společnosti, kde dominují povrchně praktické technické ad. obory a chybí společenskovědní, zejména filosofické a současné ovšem i dnes velmi atraktivní disciplína na pomezí sociálních a přírodních věd – psychologie. Ta nyní umí přesvědčivě doložit jeden z typů inteligence lidské centrální nervové soustavy a z ní přirozeně vyplývající duševní potřeby člověka v rovině duchovní. Spirituální typ inteligence a potřeba jejího užití u různých lidí je samozřejmě podle vrozených předpokladů i jejich rozvíjení odlišnou životní praxí různě vysoká, tak jako další z více typů

¹ Pro méně vzdělané vrstvy je taková charakteristika nepřijatelná, nebo až k smíchu, ale vzdělanost společnosti nezadržitelně stoupá a postupně ovlivní veřejné mínění i na venkově.

intelligence². Patří však v hodnotové orientaci k nejpodstatnějším, proto je škodlivé ji zanedbávat. Je tedy třeba, aby instituce poskytující vzdělávací služby veřejnosti vytvářely obecnou nabídku duchovního rozvoje, v rámci které si pak každý jedinec vybere své osobní směřování, jež může odpovídat buď tradici západní civilizace, nebo vycházet z jiné, adekvátně multikulturní nabídky globální společnosti. Muzea (galerie) umění jsou nazývány některými sociologickými studii jako „chrámy umění“. Je dobré usilovat o to, aby šlo o chrámy ducha v hlubším pojetí a nikoli chrámy povrchní estetiky či jakékoliv mělce ukotvené filosofie.

Ze zmíněného problému nevyrovnané vzdělanosti vyplývá pro vzdělávací ústavy typu muzeí umění další z úkolů. Nabízet speciální humanitní programy absolventům vysokých škol, jimž skladba přednášek neumožnila seznámení s hlubšími principy života společnosti a jednotlivce (technické, obchodní ad. specializace).

V oblasti užívání volné tvorby ke vzdělávání veřejnosti je pak ještě aktuální otázka zvyšování gramotnosti. Gramotnost nepředstavuje vzdělanost, jak mylně píší někteří publicisté, ale znalost určitého typu kódování (slovního, obrazového apod.). Velmi užitečně se v poslední době poukazuje na to, že v české (ale i další) populaci není dostatečně vysoká tzv. čtenářská gramotnost. Jde o náročnější typ kódování překračující prvoplánové užití řeči. Schopnost rozumět druhotným významům sdělovaným pomocí různých typů znaků a symbolů. Podobný problém existuje ve vizuální komunikaci, proto se při zvyšování společenské gramotnosti mohou instituce pracující s verbální a vizuální komunikací vhodně navzájem doplňovat.³

V oblasti užití tvorby (architektury a designu) pak jde ve vzdělávací činnosti muzeí o potřebu nepoukazovat především, nebo dokonce jenom na její stylové kvality⁴, ale vyváženě také (nebo zvláště) především) na její funkce vztahující se k prostředí (ekologie) a lidskému organismu (ergonomie). To umožňuje harmonizaci předmětů a prostředí, ve kterém žijeme, což představuje nesmírně důležitý potenciál užití tvorby, který není dostatečně využíván. Tím se dostáváme zpět k úvodnímu tematickému členění programového zaměření muzea, v němž vztah člověka a prostředí tvoří jeden ze tří hlavních bodů. Problematika ekologie a ergonomie doplňuje v muzeu užívaný soubor společenských věd o přírodní obory a umožňuje tak ještě více plnit vzdělávací funkci podobně jako dnes žádané „vědecké“ či „IQ-parky“.

Věříme, že popis našeho výzkumného programu a z jeho výsledků připravených výstav, přednášek i dalších vzdělávacích aktivit v následujících kapitolách přesvědčivě doloží, že jsme se o naplnění výše popsané vize pokusili.

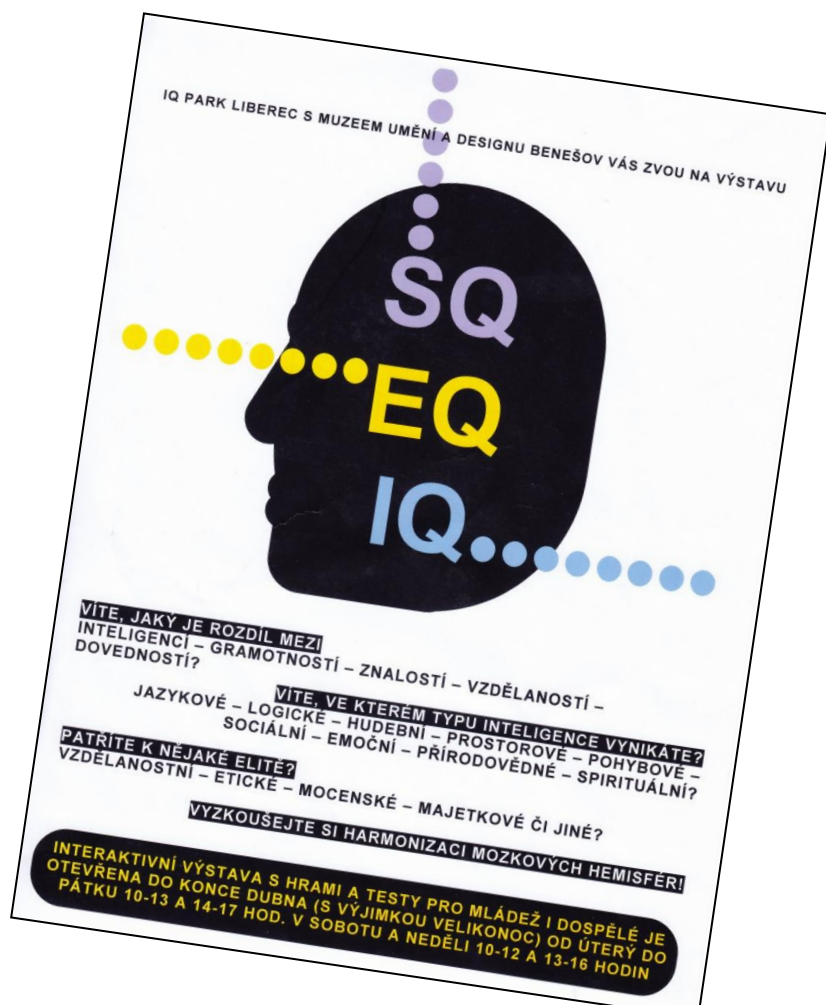

Stálá expozice plastiky: Co oči nevidí, rozum domyslí... (moderní a současné umění)

² Mnoho lidí stále ještě zaostává vztahuje inteligenci jen k úvodní skupině typů, měřitelných testy IQ a nebere v úvahu, že už léta se i v běžných populárních textech zdůrazňuje mnohem vyšší důležitost třeba jen emočního typu inteligence.

³ Podrobněji k problematice gramotnosti v kapitole „Metody vzdělávací činnosti“.

⁴ ...jak bývá špatným zvykem v českých muzeích, pokud se designem a architekturou vůbec zabývají...

Některé z výstav Muzea umění a designu, jak je dnes dobrým zvykem, mapují vztah mezi uměním a vědou.

Muzeum umění Benešov

A: Malé náměstí 1, 256 01 Benešov T: +420 317 729 113 F: +420 317 729 112 E: muzeum.institut@iol.cz
URL: www.muzeum-umeni-benesov.cz **OTEVŘENO:** úterý - neděle 10 - 13 a 14 - 17 hodin.

Na náš kompas kvality se můžete spolehnout

Distribuce umění je ovlivňována nejen zájmem o sdělování hodnot, ale také touhou po zisku a prestiži. Peněz a slávy je možné dosáhnout i bez kvalitní tvorby, pouze užitím vhodné marketingové strategie. Proto se v různých galeriích a časopisech můžete setkat s řadou účelově zkrslých informací, které vás k tvůrčím hodnotám nepovedou. Muzeum umění Benešov patří k českým sbírkotvorným ústavům, které svou odbornou činností vytvářejí záruku standardní úrovně připravených expozic, výstav, přednášek a publikací. Profesní základna je postavena na vědních oborech psychologie, sociologie, filosofie a historie umění. Při vašich výpravách do minulosti umění jste si navykli vědcům důvěřovat. Jejich široký přehled po současné tvorbě i principech jejího vnímání si zaslouží vaši důvěru také v oblasti současného umění. Není těžké si ověřit, že většina aktuálních hodnocení teoretiků umění se i v rozporuplném 20. století později potvrdila.

***Především názor.** V každém tvůrčím oboru najdeme vedle náročného umění také lacinou zábavu, která nemá jiný účel, než jen povrchně potěšit. Je jí v obchodech různého druhu takové množství, že by bylo škoda času jejich nabídku ještě rozšiřovat. My vám nabízíme umění postavené na smysluplném myšlení, umění, které vám nevnučuje názor autora, ale jen podnítlí názor váš, umění, které nedopoví vše, aby nechalo prostor pro vaši obrazotvornost. **Emoce ano, ale...** Emoce do umění patří, silné stejně jako jemné. Silné především tam, kde si to myšlenka díla zaslouží. Silnou emoci bez zásadnější myšlenky nabízí kýč. Nejčastěji bychom vám rádi nabídli jemné emoce, které dokáží tříbit životní citlivost člověka. **Umění ne pro umění.** Umění na sebe, zejména v posledních dvou stoletích, upoutalo přehnanou pozornost, která odvádí od jeho hlavního poslání. My vám proto nabídneme vedle citového prožitku spíše zamýšlení nad různými úlohami tvorby v lidské společnosti než povrchně atraktivní informace o umělcích nebo technických tvorbě. **Protiváha encyklopedickým znalostem.** Nejlepší školy i další instituce již vystřížlivěly z naivního obdivu k encyklopedickým znalostem, které člověku neumožňují pochopit a ovládat svůj život. Naše prezentace umění by proto měla být protiváhou u nás stále ještě přezívaných obliby formálních znalostí nad dovedností funkčně využít informace v životních procesech. **Celístvo, pestrost. Nudit se u nás nebudete.** V životě společnosti vše souvisí se vším. Proto jsou k pochopení umění, které je svěbytnou reakcí na život, nezbytné velmi různorodé informace. Pokusíme se vám je předložit poutavou formou. **Zapomeňte na výjezdní doložky.** Komunisté dobře věděli, proč zneumožnit styk se světem. On totiž podněcuje tvořivost a podnikavost. Poznání současné zvyšuje toleranci, kritičnost i sebekritičnost. Umění je dnes mezinárodní a multikulturní. Rádi bychom byli pro vás jednou z bran do světa, zejména do jeho opomíjených částí, ke kterým dnes patří i nejbližší země směrem na východ. **Umění jako prestiž bohatých a dobrá investice** nemotivují činnost muzeí. O obchodu s uměním a soukromých sbírkách podnikatelů, umělců a vědců vám ale můžeme na přání hodně vyprávět. **Těšíme se na Vaši kritiku,** pokud nám vše nepůjde tak, jak plánujeme. Profesionálně se kritiky nebojí, ta škodí jen amatérům.*

České sbírkotvorné vědecké ústavy specializované na umění (muzea umění):
Moravská galerie Brno, Muzeum města Brna, Alšova jihočeská galerie v Českých Budějovicích a na Hluboké, Galerie výtvarného umění Hodonín, Galerie výtvarného umění Havlíčkův Brod, Galerie moderního umění Hradec Králové, Galerie výtvarného umění Cheb, Oblastní galerie Vysočiny Jihlava, Galerie umění Karlovy Vary, Galerie Klatovy Klenová, Galerie Felixe Jeneweina Kutná Hora, Severočeská galerie výtvarného umění Liberec, Galerie výtvarného umění Litoměřice, Galerie Benedikta Rejta Louny, Galerie výtvarného umění Náchod, Horácká galerie Nové Město na Moravě, Muzeum umění Olomouc, Galerie umění Ostrava, Galerie výtvarného umění Pardubice, Západočeská galerie Plzeň, České muzeum výtvarných umění Praha, Galerie hl. města Prahy, Národní galerie v Praze, Umělecko-průmyslové muzeum Praha, Galerie výtvarného umění Roudnice nad Labem, Galerie SM Uherské Hradiště, Krajská galerie ve Zlíně.

Sbírkotvorné ústavy jsou zastupovány svými národními a mezinárodními sdruženími:
Rada galerií ČR, Asociace Českých a moravskoslezských muzeí a galerií a International Council of Museums.

Činnost Muzea umění Benešov hodnotí jeho muzejní rada složená ze zástupců vědy a veřejnosti:
PhDr. A. Balatová, PhDr. V. Bartůšek, D. Bleyová, akad. mal., Mgr. V. Cidlinský, Mgr. J. Dvořák, Ing. J. Hřebíček, akad. soch. M. Chlupáč, Ing. M. Chromý (čestný člen), Doc. akad. arch. M. Kadlec, PhDr. J. Kříž, Doc. K. Mišek, Mgr. B. Nádvorník, PhDr. E. Renner, Slávka Rydlová, Zdeněk Sternberg (čestný člen), Mgr. E. Sternová, Doc. J. Štreit, Ing. L. Truhelka, Mgr. J. Vaněčková, Jan Veselý a další.

tel: 317 729 112

Děkujeme sponzorům:
AGRODAT, KOOPERATIVA, Knihkupectví Daniela, GRAFFOTO, TM-FOTO-VIDEO, B+B ELEKTRO, QUO, AP-ATELIER, Advokátní kancelář JUDr. Šešiny Benešov, HEDVIK elektro servis a dalším.

Ukázka programového letáku vztahujícího se k naplňování vize

Na závěr kapitoly o koncepčních otázkách důležitá úvaha o umění, které je v muzeích užíváno ke vzdělávací činnosti. 20. století a zejména jeho druhá polovina vedly k tomu, že předmět zájmu muzeí umění přešel od výtvarného umění k **vizuální kultuře**. Přispěla k tomu přirozená stylová propojenost tradičních výtvarných oborů s fotografií i filmem a návazně jeho elektronickou technikou – videem. Tato nová média užívala i zvukovou složku. Není proto divu, že samotná zvuková tvorba tak našla přirozený prostor k prezentaci také pod střechem galerií a muzeí umění. Konceptuální trendy pak přinesly do výstavních síní body-art a happening, tedy v podstatě divadlo. Nejcharakterističtější názvem vzdělávacích institucí užívajících k prezentaci výstavních síní se proto stalo „**Muzeum umění**“, čím je dobře naznačena dnešní propojenost médií. Hlavním rysem odlišnosti muzeí umění od mnoha dalších institucí pracujících s různými druhy a typy tvorby je vyšší náročnost a z ní vyplývající poslání spíše vzdělávací než oddechově-zábavné.

Kvalitní centra umění se zabývají společenskými tématy.

NEMÁME RÁDI KLIŠÉ

Obsah vize může být doplněn také popisem toho, co odmítáme. Naše muzeum příliš nepodporuje všeobecně rozšířená klíše. Jsme tím známí, a proto není divu, že když kulturní revue A2 připravila číslo na téma klíše, požádala o příspěvky i našeho ředitele. Nahlédněte proto do jeho textů charakteristických pro postoj celého muzea.⁵

Výstavy vizuální tvorby. Výtvarné, resp. vizuální umění patří k nejnáročnějším produktům lidské činnosti. Není proto divu, že při své prezentaci soustřeďuje pozornost nejvíce na sebe samé – na svou estetiku, techniky i autory. Je tomu tak i u většiny tematických výstav, které vytvářejí dojem zaměření do mimoumělecké oblasti. Je to přirozené a takové přístupy k prezentaci tvorby mají své opodstatnění. Pokud jde ale o zcela převažující přístup, stává se z něj klíše. Tvorba přece v mnoha (často lepších) případech nevzniká proto, aby upozornila na sebe či svého autora, ale proto, že chce o něčem podstatném komunikovat a silné emoce, které dokáže uvolnit, v ní hrají jen podpůrnou roli. Potom běžný způsob prezentace zapadající do klíše „uměleckého provozu“ komunikaci nepodpoří, naopak ji často odvrátí nezamýšleným směrem a od předpokládaných adresátů. Ne nadarmo se mluví o chrámech umění, které slouží jen pro jeho adoraci. Výstav mimo toto klíše je minimum. Pojmy umění a umělec v nich nejsou centrem pozornosti (ale také nejsou zcela negovány), prostředí je voleno adekvátně komunikačnímu záměru.

Galerijní animace. Z extrému do extrému. Po létech lhotejnosti k návštěvníkům se česká muzea umění nechala strhnout k módním animačním programům, aniž by přemýšlela, zda se vždy a ke všemu hodí. Stalo se tak z nich samotných i z jejich společenského ocenění klíše, které může přinášet více škody než užitku. Stačí si totiž uvědomit jen některé z mnoha faktorů: umělecké dílo vzniká často v tichu, bez halasu slovní komunikace, v osamění autora, bez přítomnosti dalších lidí. Tyto podmínky jsou pak optimální i pro tzv. adopční situaci, tedy chvíli, kdy divák dílo vnímá. „Ožívání“ je vhodné jen někdy, musí se dít citlivě a nesejí všem typům jedinců, kterým bývá mechanicky nabízeno. Nejlepší muzea umění se proto soustředí spíše na přípravu diváka, kterého potom pošlou už k dílu samotného. Postarají se spíše, aby měl klid, pohodu, dobré světlo a třeba i posezení s vínem či kávou.

Návštěvnost muzea. Statistiky jasně dokládají, že akce výtvarného umění přitahují ve srovnání s hudbou, literaturou, divadlem, filmem či tancem nejmenší procento veřejnosti. To má při pozorném pohledu své logické důvody. Těch si nevědomíme a přistupujeme na stupidní klíše soutěže o vysokou návštěvnost. Namísto atrakcí a populistických ústupků zřizovatelům, politikům a komerčním sponzorům by měla muzea umění argumentovat nezastupitelnou společenskou potřebou kulturního servisu pro elity, které jsou rozhodujícími silami rozvoje každé komunity, včetně rozvoje ekonomického.

Logo. Ještě před dvaceti třiceti lety dokázali i mnozí neoborníci užitečně odlišovat logotypy od grafických symbolů, kombinovaných značek, informačních piktogramů a historických erbů podle jejich rozdílné skladby a funkce. Stádním přizpůsobením rádobly atraktivní módě slangu tuto schopnost většina lidí dnes ztratila a „jede“ v klíše loga. My se snažíme učit veřejnost užívání bohatosti tvarů češtiny, která dokáže rozlišovat mnoho významů.

Množství článků v odborných (recenzovaných) časopisech. Ve společenských vědách není možné počítat s automatickým přínosem kvalitní teorie praxi, jako ve vědách přírodních. U humanitního vědce proto musí představovat kritérium efektivnosti jeho práce především množství a sdílnost jeho popularizační textů v běžném tisku a další aktivity určené laickému prostředí, které ovšem logicky nejsou tak atraktivní. Proto se jim chybně většina špičkových odborníků společenských věd vyhýbá. My si jich u našich pracovníků ceníme.

A2

ISSN 1803-6635

22 08 19.00 TRANZITDISPLAY

předplatné
A2shop
prodej
inzerce
ke stažení
o nás
about us
kontakty
PODPOŘTE

hlavní stránka

tipy

archiv

rubriky

autoři

diskuse

oživte si barák

knižex

úvod > archiv > 2010 > č. 4 > Stereotypy a klíše součas...

Stereotypy a klíše současné kultury

č. 4/10 – klíše
rubrika anketa

[vytisknout](#) | [odeslat e-mailem](#)

Bystrým pozorovatelům kulturního a politického dění jsme položili otázku, který stereotyp je v současném umění, akademickém dění, v politice, v médiích atd. nejvíc rozčiluje. Žádali jsme o hesla tematická, raději než verbální, a nejlépe z vlastního oboru. Vznikl tak jakýsi spontánní, neurovaný slovník nadužívaných novodobých manýr – složený zatím z 53 „hesel“. Do tištěného vydání se jich vešla jen část, další si můžete přečíst tady.

⁵ Více v kapitole MUZEUM UMĚNÍ V SÍTI VZTAHŮ